

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINĖS ADVOKATĖS
LAILA MEDINA IŠVADA,
pateikta 2023 m. spalio 19 d.¹

Byla C-276/22

**Edil Work 2 S.r.l.,
S.T. S.r.l.
prieš
STE S.a.r.l.,
dalyvaujant
CM**

(*Corte suprema di cassazione* (Kasacinis Teismas, Italija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Įsisteigimo laisvė – SESV 49 ir 54 straipsniai – Taikymo sritis – Tarpvalstybinė veikla – Veiklos vykdymas ne įsisteigimo valstybėje narėje – *Lex societatis* – Bendrovių valdymas ir jų veiklos organizavimas – Pagrindinis veiklos objektas – Taikytina teisė“

1. Italijos bendrovė, kurios pagrindinis turtas buvo Italijoje esanti pilis, perkėlė savo buveinę į Liuksemburgą. Bendrovė buvo pertvarkyta į uždaryją akcinę bendrovę ir įregistruota pagal Liuksemburgo teisę. Po šešerių metų bendrovės akcininkai paskyrė vykdomąją direktorę, o ši savo ruožtu paskyrė generalinį įgaliotinį. Paskui generalinis įgaliotinis perleido nuosavybės teisę į tą pilį kitai bendrovei *S.T. S.r.l.* (toliau – ST), ši ją pardavė ieškovei pagrindinėje byloje *Edil Work 2 S.r.l.* (toliau – *Edil Work 2*).

2. Pagrindinėje byloje nagrinėjamas ginčas iš esmės kilo dėl šių dviejų perleidimų galiojimo, kuris priklauso nuo ginčijamam įgaliojimų suteikimui taikytinos nacionalinės teisės. Jeigu būtų taikoma Liuksemburgo teisė, šie perleidimai galiotų pagal šią teisę; o jeigu, atvirkščiai, būtų taikoma Italijos teisė, šie perleidimai negaliotų pagal nuostatą, pagal kurią bendrasis įgaliojimas gali būti suteiktas tik bendrovės valdybos nariams.

3. Šiomis aplinkybėmis *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis Teismas, Italija) pateikė Teisingumo Teismui prejudicinį klausimą, iš esmės susijusį su Italijos tarptautinės privatinės teisės nuostata, pagal kurias kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje registruotą buveinę turinčiai bendrovei taikoma Italijos teisė, kai ji įsteigta Italijoje arba jos administracijos buveinė ar „pagrindinis veiklos objektas“ yra Italijoje, suderinamumu su SESV 49 ir 54 straipsniais².

¹ Originalo kalba: anglų.

² Sąvoka „pagrindinis veiklos tikslas“ prašyme priimti prejudicinį sprendimą neapibrėžta. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškina, kad apeliacinės instancijos teismas manė, jog Liuksemburgo privačios uždarnosios akcinės bendrovės *STE S.a.r.l.* (toliau – STE) atveju „pagrindinis veiklos objektas“ yra nekilnojamojo turto kompleksas, kuris yra bendrovės „vienintelis ir visas turtas“.

I. Teisinis pagrindas

4. *Legge di diritto internazionale privato (legge 218/1995)*³ (Tarptautinės privatinės teisės įstatymas Nr. 218/1995, toliau – Įstatymas Nr. 218/1995) 25 straipsnyje „Bendrovės ir kiti subjektai“ nustatyta:

„1. Bendrovėms, asociacijoms, fondams ir visiems kitiems viešiesiems arba privatiems subjektams, net jeigu jie nėra asociacijos formos, taikoma valstybės, kurios teritorijoje buvo užbaigtas steigimo procesas, teisė. Tačiau Italijos teisė taikoma, jei Italijoje yra tokio subjekto administracijos buveinė arba jei Italijoje yra jo pagrindinis veiklos objektas.

2. Pagal subjektui taikomą teisę, be kita ko, reglamentuojami: a) teisinė forma; b) prekybinis pavadinimas arba įmonės pavadinimas; c) įsteigimas, pertvarkymas ir likvidavimas; d) teisnumas; e) bendrovės organų sudarymas, įgaliojimai ir veikimo tvarka; f) atstovavimas subjektui; g) akcininko, asociacijos nario arba dalininko statuso įgijimo ir praradimo tvarka, taip pat dėl šio statuso įgyjamos teisės ir pareigos; h) atsakomybė už subjekto prievoles; ir i) įstatymų arba įstatų pažeidimų pasekmės.

3. Registruotos buveinės perkėlimas į kitą valstybę ar subjektų, kurių registruotos buveinės yra skirtingose valstybėse, susijungimas galioja tik tuo atveju, jeigu vyksta pagal atitinkamų valstybių įstatymus.“

5. Italijos civilinio kodekso 2381 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad, valdyba gali perduoti savo įgaliojimus vykdomajam komitetui, sudarytam iš kelių jos narių arba vienam ar daugiau savo narių, jeigu tai leidžiama pagal įstatus arba tai leidžia visuotinis susirinkimas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad pagal šią nuostatą ribotos atsakomybės bendrovės valdyba gali suteikti įgaliojimus tik šios bendrovės valdybos nariams.

II. Faktinės aplinkybės

6. 2004 m. Italijos ribotos atsakomybės bendrovė, kurios turtą sudarė ir kurios veiklą apėmė tik netoli Romos (Italija) esantis nekilnojamojo turto kompleksas, vadinamas *Castello di Tor Crescenza* (toliau – pilis), perkėlė savo registruotą buveinę į Liuksemburgo Didžiąją Hercogystę, kur ji buvo įregistruota ir tapo uždara akcine bendrove STE. 2010 m. rugpjūčio 30 d. Liuksemburge įvyko bendrovės STE neeilinis visuotinis akcininkų susirinkimas, o jame SB buvo paskirta vykdomąja direktore (*gérante*)⁴. Tada SB paskyrė FF STE generaliniu įgaliotiniu (*mandataire générale*) ir suteikė jam įgaliojimus „Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje ir užsienyje bendrovės vardu ir sąskaita vykdyti visus būtinus veiksmus ir sandorius, be išimčių ir išlygų, tačiau neperžengiant bendrovės veiklos objekto ribų“.

7. 2012 m. FF perleido pilį Italijos bendrovei ST, ši paskui ją perleido FF kontroliuojamai Italijos bendrovei *Edil Work 2*.

³ GURI, Nr. 128, 1995 m. birželio 3 d.

⁴ Iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad iki 2010 m. 90 % *STA s.r.l.* akcijų priklausė bendrovei *STA s.r.l.*, kurios vienintelis akcininkas yra FF. Likusieji 10 % akcijų priklausė FF sutuoktinei SB. Vis dėlto 2010 m. *STA s.r.l.* perleido 40 % akcijų SB.

8. 2013 m. STE *Tribunale di Roma* (Romos teismas, Italija) pareiškė ieškinį bendrovėms ST ir *Edil Work 2*, prašydama pripažinti abu perleidimo sandorius niekiniais, nes įgaliojimų suteikimas FF buvo neteisėtas. *Tribunale di Roma* (Romos teismas) atmetė ieškinį nusprendęs, kad įgaliojimai FF buvo suteikti teisėtai.

9. Apeliacinėje instancijoje *Corte d'appello di Roma* (Romos apeliacinis teismas, Italija) ieškinį patenkino. Jis pirmiausia nurodė, kad pagal Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalį taikytina Italijos teisė, nes pilis – bendrovės „vienintelis ir visas turtas“ – t. y. „pagrindinis veiklos objektas“, yra Italijoje. Teismas nusprendė, kad neribotų valdymo įgaliojimų suteikimas bendrovės atžvilgiu trečiajam asmeniui, kaip antai FF, prieštarauja Civilinio kodekso 2381 straipsnio 2 daliai, kurioje nustatyta, kad bendrovės valdybos įgaliojimai gali būti perduoti tik pačios valdybos nariams. Taigi teismas pripažino, kad bendrovės direktorės įvykdytas įgaliojimų suteikimas FF yra niekinis, taigi nusprendė, kad vėlesni sandoriai, kuriais pilis buvo perleista abiem bendrovėms atsakovėms, neturi teisinės galios.

10. *Edil Work 2* ir ST apskundė šį sprendimą *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis Teismas); jos ginčijo Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos antros dalies taikymą ir motyvavo tuo, kad *Corte d'appello di Roma* (Romos apeliacinis teismas) neatsižvelgė į tai, jog šios nuostatos prasmę ir taikymo sritį iš esmės paveikė Sąjungos teisė, pagal kurią reikalaujama netaikyti nacionalinės teisės, jeigu jos išaiškinimas nesuderinamas su Sąjungos teise.

11. Kita šalis STE nesutiko su kasaciniu skundu ir visų pirma nurodė: kadangi pagrindinis bendrovės veiklos objektas yra Italijoje, FF suteiktų įgaliojimų teisinė galia ir vėlesnių perleidimų bendrovėms kasatorėms teisėtumas turi būti nagrinėjami pagal Italijos teisę, visiškai neatsižvelgiant į Sąjungos teisės išaiškinimą.

12. Pirmiausia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad iš Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 3 dalies matyti, jog pagal šią nuostatą leidžiama Italijos bendrovės pertvarkyti į užsienio bendrovės perkeltant jų registruotą buveinę į kitą valstybę narę, jeigu šis perkėlimas galioja ir kilmės, ir paskirties valstybėse narėse. Be to, toks perkėlimas, net ir išregistravus bendrovę iš Italijos registro, nereiškia, kad išnyksta jos teisinis subjektiškumas.

13. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad kyla klausimas, ar STE, kurios pagrindinė veikla liko Italijoje, įregistravimas kaip Liuksemburgo bendrovės reiškia, jog šios bendrovės valdymo ir veiklos organizavimo veiksams taikoma Liuksemburgo teisė, pagal kurią ginčijamas įgaliojimų suteikimas galiotų. Kita vertus, jeigu būtų taikoma Italijos teisė, ginčijamas įgaliojimų suteikimas būtų niekinis.

14. Dėl įgaliojimų suteikimui taikytinos teisės nustatymo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad pagal Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalies pirmą sakinį bendras siejamasis veiksnys yra bendrovės įsteigimo vieta. Taigi pagal šį sakinį šioje byloje ginčijamą įgaliojimų suteikimą turėtų reglamentuoti Liuksemburgo teisė. Vis dėlto šios nuostatos antrame sakinyje nustatyta šios taisyklės išimtis, pagal kurią Italijos teisė taikoma bendrovėms, kurių „pagrindinis veiklos objektas“ yra Italijoje. Taigi pagal šią išimtį ginčijamam įgaliojimų suteikimui taikytina teisė būtų Italijos teisė, nes vienintelis šios bendrovės turtas, taigi ir pagrindinis veiklos objektas, t. y. pilis, yra Italijoje. Kadangi Civilinio kodekso

2381 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad ribotos atsakomybės bendrovės⁵ valdyba gali perduoti savo įgaliojimus tik pačios valdybos nariams, tokiu atveju šių įgaliojimų suteikimas bendrovės atžvilgiu trečiajam asmeniui, nagrinėjamu atveju – FF, būtų neteisėtas pagal Italijos teisę.

15. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad, pirma, kadangi įsisteigimo laisvė pagal SESV 49 straipsnį apima pagal valstybės narės teisę įsteigtos bendrovės arba įmonės teisę būti pertvarkytai į kitos valstybės narės bendrovę, jeigu tenkinamos tos kitos valstybės narės teisės aktuose nustatytos sąlygos, visų pirma jeigu yra šios kitos valstybės narės nustatytas siejamasis veiksnys, aplinkybė, kad perkelta tik registruota buveinė, o ne administracijos buveinė arba pagrindinė veiklos vieta, savaime neužkerta kelio taikyti šią laisvę.

16. Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad SESV 49 straipsnyje įtvirtinta įsisteigimo laisvė apima ne tik įmonių steigimą, bet ir jų valdymą. Pagal Direktyvos (ES) 2019/2121⁶ antrą konstatuojamąją dalį tokia veikla turi būti vykdoma įsisteigimo valstybės narės teisės aktuose nustatytais sąlygomis. Nagrinėjamu atveju neginčijama, kad ši valstybė narė yra Liuksemburgas.

17. Trečia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad Civilinio kodekso 2507 straipsnyje, kuris yra skirsnyje „Užsienyje įkurtos bendrovės“, nurodyta, jog to skyriaus nuostatos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į Sąjungos teisės principus.

18. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad nors bendrovės valdymui ir jos veiklos organizavimui turėtų būti taikoma valstybės narės, kurioje bendrovė buvo pertvarkyta (šiuo atveju – Liuksemburgo), teisė, nagrinėjamu atveju bendrovės veiklos centras išlieka Italijoje. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nuomone, remiantis šia aplinkybe galima pateisinti Italijos teisės taikymą ginčijamam įgaliojimų suteikimui.

19. Šiomis aplinkybėmis *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis Teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar pagal [SESV] 49 ir 54 straipsnius valstybei narei, kurioje iš pradžių buvo įsteigta (ribotos atsakomybės) bendrovė, draudžiama taikyti šiai bendrovei nacionalinės teisės nuostatas, susijusias su jos [veiklos organizavimu] ir valdymu, jeigu ta bendrovė, perkėlus savo registruotą buveinę ir vėl įsteigta pagal atvykimo valstybės narės teisę, išlaiko savo pagrindinę veiklos vietą išvykimo valstybėje narėje, o atitinkamas valdymo aktas turi lemiamą poveikį bendrovės veiklai?“

20. Rašytines pastabas pateikė *Edil Work 2*, STE, Italijos vyriausybė ir Europos Komisija. Šios šalys taip pat buvo išklaustytos per 2023 m. liepos 11 d. posėdį.

⁵ STA ir STE yra ribotos atsakomybės bendrovės.

⁶ 2019 m. lapkričio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos, kiek tai susiję su vienos valstybės ribas peržengiančiu pertvarkymu, jungimu ir skaidymu (OL L 321, 2019, p. 1).

III. Vertinimas

A. Pirminės pastabos

21. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar įsisteigimo laisvei prieštarauja nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias valstybei narei, kurioje bendrovė buvo iš pradžių įsteigta (šiuo atveju – Italijai), leidžiama taikyti savo nacionalinę teisę šios bendrovės valdymo ir jos veiklos organizavimo veiksams, kai ši bendrovė, vykdydama vienos valstybės ribas peržengiantį pertvarkymą, perkėlė savo registruotą buveinę į kitą valstybę narę (šiuo atveju – Liuksemburgą), tačiau jos pagrindinis veiklos objektas liko pirmojoje valstybėje narėje (Italijoje).

22. Pirmiausia norėčiau priminti, kad Teisingumo Teismui gali tekti performuluoti jam pateiktą klausimą. Be to, Teisingumo Teismas gali manyti esant reikalinga atsižvelgti į Sąjungos teisės normas, kurių nacionalinis teismas nebuvo nurodęs savo klausime⁷. Nagrinėjamu atveju, siekiant pateikti naudingą atsakymą į nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateiktą klausimą, reikia teisingai apibrėžti šio klausimo apimtį.

1. Vienos valstybės ribas peržengiančių pertvarkymų ir tarpvalstybinės ekonominės veiklos atskyrimas

23. Mano nuomone, būtina atskirti du atskirus klausimus. Pirmasis susijęs su apribojimais, taikomais bendrovėms, kai šios vykdo vienos valstybės ribas peržengiantį pertvarkymą arba yra iš naujo įsteigiamos kitoje valstybėje narėje⁸. Šis klausimas kyla, kai valstybės narės nustato vienos valstybės ribas peržengiančio bendrovių teisinės formos keitimo apribojimus ir tokiomis aplinkybėmis, kai leidžiama pertvarkyti bendrovę į kitos valstybės narės teisės reglamentuojamą bendrovę (tokie atvejai vadinami „emigracijos atvejais“)⁹. Pavyzdžiui, Teisingumo Teismas turėjo nuspręsti dėl šio klausimo Sprendime *Daily Mail*¹⁰, priimtame dėl Jungtinės Karalystės bendrovės, kuri norėjo perkelti centrinę administraciją iš Jungtinės Karalystės (kuri tuo metu buvo valstybė narė) į Nyderlandus, neprarasdama juridinio asmens statuso ir nenustodama būti pagal Jungtinės Karalystės teisę įsteigta bendrove. Jungtinės Karalystės mokesčių administratorius atsisakė leisti perkelti buveinę, o toks leidimas buvo būtinas pagal nacionalinę teisę. Teisingumo Teismas nusprendė, kad šio perkėlimo taisyklės įtvirtintos nacionalinėje teisėje, pagal kurią bendrovė buvo įsteigta¹¹.

⁷ 2016 m. spalio 13 d. Sprendimas *M. ir S.* (C-303/15, EU:C:2016:771, 16 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimas *Zheng* (C-190/17, EU:C:2018:357, 27 punktas).

⁸ Prie šios kategorijos priskiriami apribojimai, taikomi bendrovėms, įsteigtoms pagal valstybės narės teisę, siekiančioms, kad joms būtų taikoma kitos valstybės narės teisė nepaėjus likvidavimo proceso pradinėje jurisdikcijoje. Žr. naujausią 2017 m. spalio 25 d. Sprendimą *Polbud – Wykonawstwo* (C-106/16, EU:C:2017:804). Taip pat žr. Soegaard, G., „Cross-border Transfer and Change of Lex Societatis After Polbud, C-106/16: Old Companies Do Not Die... They Simply Fade Away to Another Country“, (2018), 15, *European Company Law*, vol. 15, 1-asis leidimas, 2018, p. 21–24.

⁹ Žr. Mucciarelli, F. M., *European Business Organization Law Review*, vol. 9, p. 267–303.

¹⁰ 1988 m. rugsėjo 27 d. Sprendimas *Daily Mail ir General Trust* (81/87, EU:C:1988:456).

¹¹ Ten pat, 19–23 punktai.

24. Antrasis klausimas susijęs su apribojimais, taikomais bendrovėms, kurios yra įsteigtos vienoje valstybėje narėje, bet siekia vykdyti ekonominę veiklą kitoje valstybėje narėje¹². Pavyzdžiui, byloje, kurioje priimtas Sprendimas *Überseering*¹³, Teisingumo Teismo buvo prašoma nustatyti, ar valstybė narė, į kurią įmonė perkėlė savo centrinę administraciją (Vokietija), turi teisę spręsti dėl Nyderlanduose įsteigtos bendrovės teismo. Kitaip tariant, buvo sprendžiamas klausimas, ar priimančioji valstybė narė gali atsisakyti pripažinti užsienio įmonės teismumą, kai šis subjektas perkėlė savo valdymo organus į šią priimančiąją valstybę. Be to, byloje, kurioje priimtas Sprendimas *Inspire Art*¹⁴, Teisingumo Teismo buvo prašoma nuspręsti dėl Nyderlandų teisės aktų, susijusių su užsienio bendrovėmis, vykdančiomis ekonominę veiklą šioje valstybėje narėje. Toje byloje buvo sprendžiamas ginčas dėl bendrovės, įsteigtos pagal Jungtinės Karalystės įstatymus. Vėliau ši bendrovė atidarė filialą Nyderlanduose ir ten vykdė pagrindinę ekonominę veiklą. Kai bendrovė paprašė įregistruoti Nyderlandų filialą Nyderlandų komerciniame registre, šis registras norėjo nustatyti bendrovei tam tikras taisykles. Teisingumo Teismas nusprendė, kad keli Nyderlandų teisės aktuose nustatyti reikalavimai prieštarauja laisvo judėjimo principui. Teisingumo Teismas aiškiai atskyrė šiose dviejose bylose išnagrinėtus atvejus nuo Sprendime *Daily Mail* aptarto atvejo – jame buvo išnagrinėta įsisteigimo valstybės galimybė apriboti bendrovės persikėlimą į kitą valstybę narę¹⁵.

25. Nagrinėjamu atveju Italijos bendrovė STE jau yra teisėtai perkėlusį savo buveinę į Liuksemburgą – ji yra pertvarkyta į pagal Liuksemburgo teisę įsteigtą bendrovę ir nustojo veikti Italijoje. Ši bendrovė nesiekia įsisteigti Italijoje, o tik vykdo ekonominę veiklą šioje valstybėje narėje. Taigi būtina pažymėti, kad, priešingai, nei teigia STE ir Italijos vyriausybė, šioje byloje siekiama išsiaiškinti ne tai, ar yra vienos valstybės ribas peržengiančio bendrovių pertvarkymo apribojimų, o veikiau tai, ar Liuksemburgas taiko apribojimus įmonei, vykdančiai ekonominę veiklą Italijoje.

26. Šiuo klausimu, pirma, iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, ir tai buvo patvirtinta per teismo posėdį, kad iš pradžių Italijoje įregistruota STE 2004 m. buvo pertvarkyta į pagal Liuksemburgo teisę įregistruotą bendrovę ir nei Italija, nei Liuksemburgas jai nenustatė jokių apribojimų. Kitaip tariant, panašu, kad po įsteigimo Liuksemburge tos bendrovės pertvarkymas buvo pripažįstamas ir pagal atvykimo šalies (Liuksemburgo), ir pagal išvykimo šalies (Italijos) įstatymus. Antra, atrodo, kad nuo 2004 m. (kai įvyko pertvarkymas) iki 2010 m. bendrovė vykdė veiklą Italijoje, ir nė vienos iš šių valstybių valdžios institucijos neprieštaravo pertvarkymui. Konkrečiau kalbant, šalys per posėdį patvirtino, kad per šį šešerių metų laikotarpį Italijos valdžios institucijos nesiekė taikyti Italijos bendrovių teisės bendrovės veiksams. Trečia, Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalis vienodai taikoma tiek bendrovėms, kurios iš pradžių buvo įsteigtos kitoje valstybėje narėje, tiek bendrovėms, kurios buvo pertvarkytos. Toje nuostatoje įtvirtintos kolizinės nuostatos nereglamentuoja vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo klausimų ir jo padarinių. Taigi, mano nuomone, tas pats klausimas iškiltų ir tuo atveju, jeigu iš pradžių Liuksemburge įregistruotos bendrovės pagrindinis veiklos objektas būtų Italijoje, t. y. jeigu STE visada būtų buvusi Liuksemburgo bendrovė, kuriai priklauso piliis.

¹² Žr., pavyzdžiui, 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *AGET Iraklis* (C-201/15, EU:C:2016:972, 53–55 punktai), kuriame Teisingumo Teismas nurodė, kad naudojimas įsisteigimo laisve apima laisvę įdarbinti darbuotojus priimančiojoje valstybėje narėje, laisvę nustatyti priimančiojoje valstybėje narėje vykdytinos ekonominės veiklos pobūdį ir apimtį, taigi ir laisvę sumažinti šią veiklą arba atsisakyti savo veiklos ir įsisteigimo.

¹³ 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas (C-208/00, EU:C:2002:632).

¹⁴ 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas (C-167/01, EU:C:2003:512).

¹⁵ Žr. Sprendimo *Überseering* 66–73 punktus ir Sprendimo *Inspire Art* 102 ir 103 punktus.

27. Vadinasi, šioje byloje klausimas, ar aptariamai Italijos teisės aktai riboja bendrovės perkėlimą į kitą valstybę narę ir (arba) jos pertvarkymą kitoje valstybėje narėje, nėra reikšmingas ir neturi būti nagrinėjamas. Šios bylos esmė yra klausimas, ar Italijos teisės taikymas – dėl „pagrindinio veiklos objekto“ kaip siejamojo veiksnio – kitoje (ne pradinės registracijos) valstybėje narėje įsteigtos bendrovės valdymo ir veiklos organizavimo veiksams yra naudojimosi pagrindine laisve apribojimas. Taigi šioje išvadoje atliekant analizę kilmės valstybė narė yra Liuksemburgas, o valstybė narė, kurioje aptariama bendrovė vykdo ekonominę veiklą, yra Italija.

2. Pagrindinės bylos dalykas

28. Pagrindinėje byloje nagrinėjamas įgaliojimų suteikimo trečiajam asmeniui, kuris nėra valdybos narys, ir nekilnojamojo turto komplekso perleidimo sandorių teisėtumas. Siekiant apibrėžti prejudicinio klausimo dalyką, svarbu atskirti įgaliojimų suteikimą ir nekilnojamojo turto komplekso perleidimą. Mano nuomone, šioje byloje svarbu atskirti, pirma, klausimą dėl *lex societatis*, taikytinos bendrovės veiksams, ir, antra, valstybės narės nustatytą nekilnojamojo turto perleidimo apribojimą. Pirmasis klausimas patenka į įsisteigimo laisvės sritį, o antrasis gali patekti į SESV 63 straipsnyje įtvirtinto laisvo kapitalo judėjimo sritį. Norint nustatyti taikytiną pagrindinę laisvę, pirmiausia reikia nustatyti teisės aktų tikslą¹⁶ ir atsižvelgti į bylos aplinkybes.

29. *Corte d'appello di Roma* (Romos apeliacinis teismas) pagrindinėje byloje tikrai konstatavo, kad bendrovės „vienintelis ir visas turtas“, t. y. pagrindinis jos veiklos objektas, yra Italijoje, ir tuo remdamasis taikė atitinkamą Italijos teisę. Taigi atrodo, kad teismas Italijos teisės taikymą grindė pagrindinio bendrovės turto buvimo vieta, vadinasi, ir nekilnojamojo daikto nuosavybės teise. Konkrečiai šis teismas iš esmės nusprendė, kad įgaliojimų suteikimui ir dviem pilies perleidimo sandoriams taikoma *lex rei sitae* taisyklė, taigi šie sandoriai pagal Italijos teisę neturi teisinės galios.

30. Vis dėlto pažymėtina, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamas įgaliojimų suteikimo trečiajam asmeniui, kuris nėra valdybos narys, teisėtumas. *Prima facie* neatrodo, kad toks teisėtumas yra su daiktine teise į nekilnojamąjį turtą susijęs klausimas¹⁷. Komisija per posėdį Teisingumo Teisme tvirtino, kad direktorės įvykdyto įgaliojimų suteikimo trečiajam asmeniui teisėtumas yra bendrovės valdymo ir jos veiklos organizavimo klausimas, taigi jį reglamentuoja *lex societatis*,

¹⁶ Iš šiuo metu suformuotos jurisprudencijos matyti, kad siekiant nustatyti, ar nacionalinės teisės aktas patenka į pagrindinės laisvės sritį, reikia atsižvelgti į nagrinėjamo teisės akto tikslą (žr., be kita ko, 2010 m. liepos 1 d. Sprendimo *Dijkman ir Dijkman-Lavaleije*, C-233/09, EU:C:2010:397, 26 punktą; 2012 m. lapkričio 13 d. Sprendimo *Test Claimants in the FII Group Litigation*, C-35/11, EU:C:2012:707, 90 punktą ir 2015 m. gegužės 21 d. Sprendimo *Wagner-Raith*, C-560/13, EU:C:2015:347, 31 punktą).

¹⁷ Dėl bendrovių teisės klausimų ir daiktinių teisių į nekilnojamąjį turtą atskyrimo žr., pavyzdžiui, 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I) (OL L 177, 2008, p. 6) (toliau – reglamentas „Roma I“) 1 straipsnio 2 dalies f punktą ir 4 straipsnio 1 dalies c punktą. Mano nuomone, *Corte d'appello di Roma* (Romos apeliacinis teismas), išplėsdamas *lex rei sitae* taisyklės taikymą įgaliojimų suteikimui, nors abu sandoriai buvo sudaryti po šio suteikimo, tarsi sujungė įgaliojimų suteikimą ir sandorius ir abiem atvejais iš esmės taikė *lex rei sitae* taisyklę. Taigi jis suteikė pirmenybę šiai taisyklei, o ne taisyklei, kuri turi būti taikoma įgaliojimų suteikimui. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, ar pagal nacionalinę teisę vien sandorio dėl nekilnojamojo turto, kaip antai pilies, sudarymo pakanka tam, kad įgaliojimų suteikimas būtų laikomas prilygintu daiktinėms teisėms į nekilnojamąjį turtą. Šiuo klausimu pažymėtina, kad nors pirmasis perleidimas, atrodo, turi tarpvalstybinį elementą, taigi jam gali būti taikomas reglamentas „Roma I“, antrasis perleidimas, ko gero, yra „visiškai vidaus“ sandoris. Vadinasi, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turėtų patikrinti, ar abu perleidimai turi būti kvalifikuojami ir analizuojami kartu.

siejanti bendrovę su konkrečia teisės sistema¹⁸. Tokią išvadą patvirtina Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 2 dalies formuluotė, kurioje išvardyti dalykai, kuriems taikoma *lex societatis*, pavyzdžiui, „bendrovės organų sudarymas, įgaliojimai ir veikimo tvarka“ ir „atstovavimas subjektui“. Taigi nacionalinės teisės akto tikslas yra Italijos teisės taikymas minėtoms užsienio bendrovių vykdomoms priemonėms, o tai reiškia, kad jis patenka į SESV 49 straipsnyje įtvirtintos įsisteigimo laisvės taikymo sritį.

31. Kadangi pagrindinės bylos dalykas yra *lex societatis*, taikytinos kitoje valstybėje narėje įsteigtai bendrovei, nustatymo klausimas, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo Teisingumo Teismui pateiktas klausimas turi būti nagrinėjamas atsižvelgiant į SESV 49 straipsnyje apibrėžtą įsisteigimo laisvę, kuri apima Sąjungos piliečių teisę steigti ir valdyti įmones atitinkamos valstybės narės piliečiams nustatytais sąlygomis ir pagal SESV 54 straipsnį reiškia Sąjungos bendrovių arba įmonių teisę vykdyti veiklą atitinkamoje valstybėje narėje per patronuojamąją bendrovę, filialą ar atstovybę¹⁹. Jeigu subjektas ketina faktiškai neribotą laiką vykdyti ekonominę veiklą turėdamas nuolatinę buveinę, jo padėtis turi būti nagrinėjama atsižvelgiant į įsisteigimo laisvę, apibrėžtą SESV 49 straipsnyje²⁰.

32. Taigi, kiek tai susiję su įgaliojimų suteikimu trečiajam asmeniui, kuris nėra valdybos narys, siūlau nagrinėti aptariamus nacionalinės teisės aktus atsižvelgiant į šią laisvę.

33. Dėl nekilnojamojo turto perleidimo pažymėtina, kad jeigu Teisingumo Teismas analizuotų teisės aktus atsižvelgdamas į laisvą kapitalo judėjimą, turėtų būti nustatyta, kad nekyla abejonių, jog su nekilnojamojo turto perleidimu susijusiems veiksams tradiciškai taikoma nekilnojamojo turto buvimo vietos teisė. Todėl *prima facie* atrodo tikėtina, kad vien šios teisės taikymo faktas savaime nereiškia laisvo kapitalo judėjimo apribojimo.

3. Tarpinė išvada

34. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, siūlau performuluoti prejudicinį klausimą, pagrindinį dėmesį skiriant įgaliojimų suteikimui trečiajam asmeniui, kuris nėra valdybos narys. Iš tiesų įgaliojimų suteikimui taikytina taisyklė yra atskira nuo klausimo dėl perleidimo, kuris priskiriamas prie nekilnojamojo daikto siejamų daiktinių teisių kategorijos, teisėtumo ir šios taisyklės taikymo klausimas kyla anksčiau. Taigi klausimą reikėtų performuluoti taip, kad būtų siekiama išsiaiškinti, ar SESV 49 straipsnyje įtvirtinta įsisteigimo laisvė turi būti aiškinama taip, kad jai prieštarauja valstybės narės teisės aktai, kuriuose nustatytas jos nacionalinės teisės taikymas pagal kitos valstybės narės teisę įsteigtos bendrovės, kurios pagrindinis veiklos objektas yra pirmosios valstybės narės teritorijoje, valdymo ir veiklos organizavimo veiksams, kaip antai įgaliojimų suteikimui.

¹⁸ Įprastai *lex societatis* apima tokias sritis, kaip bendrovės steigimas ir likvidavimas, bendrovės pavadinimas, teisnumas, kapitalo struktūra, narių teisės ir pareigos bei vidaus valdymo klausimai. Žr. Europos Komisija, Teisingumo ir vartotojų reikalų generalinis direktoratas, Schuster, E., Gerner-Beuerle, C., Siems, M. ir Mucciarelli, F., *Study on the law applicable to companies – Final report*, Leidinių biuras, 2016, p. 16, galima susipažinti internete adresu

<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/259a1dae-1a8c-11e7-808e-01aa75ed71a1/language-en>. Žr. generalinio advokato H. Saugmandsgaard Øe išvadą byloje *Verein für Konsumenteninformation* (C-272/18, EU:C:2019:679) dėl *lex societatis* netaikymo ir apibrėžties, kaip tai suprantama pagal reglamento „Roma I“ 1 straipsnio 2 dalies f punktą.

¹⁹ Žr., be kita ko, 2014 m. liepos 17 d. Sprendimą *Nordea Bank Danmark* (C-48/13, EU:C:2014:2087, 17 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

²⁰ Žr., be kita ko, 2011 m. rugsėjo 29 d. Sprendimą *Komisija / Austrija* (C-387/10, EU:C:2011:625, 22 punktą) ir 2016 m. vasario 23 d. Sprendimą *Komisija / Vengrija* (C-179/14, EU:C:2016:108, 148–150 punktai).

B. Įsisteigimo laisvės pažeidimas

1. Diskriminacija grindžiamo požiūrio ir apribojimu grindžiamo požiūrio atskyrimas

35. Reikia priminti, kad pagal SESV 54 straipsnį bendrovės, įkurtos pagal valstybės narės teisę ir Sąjungoje turinčios savo registruotas buveines, centrinę administraciją ar pagrindinę verslo vietą, siekiant taikyti SESV nuostatas dėl įsisteigimo laisvės prilyginamos valstybių narių pilietybę turintiems fiziniams asmenims²¹.

36. Bendrovių teisės srityje nuo tada, kai buvo priimtas Sprendimas *Überseering*²², valstybės narės privalo pripažinti bendroves, teisėtai įsteigtas pagal kitos valstybės narės teisės aktus, net ir neturinčias realios sąsajos su ta kita valstybe. Laikoma, kad teisėtai įsteigtas toks subjektas gali naudotis įsisteigimo laisve Sąjungoje.

37. Pagal SESV 49 straipsnio antrą pastraipą, siejamą su SESV 54 straipsniu, pastarajame straipsnyje numatytą bendrovių įsisteigimo laisvę, be kita ko, apima teisę steigti ir valdyti bendroves tomis pačiomis sąlygomis, kurios įsisteigimo šalies teisės aktuose yra nustatytos jos pačios bendrovėms²³. Tokia laisvė apima visus tų subjektų raidos etapus, įskaitant laikotarpį nuo jų pradinio įsitvirtinimo valstybės narės rinkoje iki faktinio veiklos vykdymo²⁴. Pripažinus, kad valstybė narė gali savo nuožiūra taikyti skirtingą požiūrį vien dėl to, kad bendrovės buveinė yra kitoje valstybėje narėje, SESV 49 straipsnis taptų beprasmis. Taigi įsisteigimo laisve siekiama užtikrinti naudojimąsi priimančiojoje valstybėje narėje tomis pačiomis teisėmis kaip ir tos, kurias turi nacionaliniai subjektai, draudžiant bet kokią diskriminaciją dėl bendrovių registruotos buveinės vietos²⁵.

38. Svarbu pažymėti, kad įsisteigimo laisvei prieštarauja ne tik tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija (diskriminacija grindžiamas požiūris), pagal kurią užsienio bendrovės vertinamos „mažiau palankiai“ nei nacionalinės bendrovės²⁶, bet ir nacionalinės priemonės, kurios yra nediskriminacinės, tačiau trukdo patekti į rinką (apribojimu grindžiamas požiūris). Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nusprendė, kad nacionalinės priemonės, kurios gali trukdyti naudotis pagrindinėmis laisvėmis arba dėl kurių jomis naudotis gali būti mažiau patrauklu, yra šios laisvės apribojimas²⁷. Atsižvelgiant į taikant šį požiūrį logiškai darytiną išvadą, bent jau teoriškai nebereikia lyginti arba nustatyti nepalankaus požiūrio esant analogiškai situacijai.

²¹ Žr. visų pirma 2011 m. lapkričio 29 d. Sprendimą *National Grid Indus* (C-371/10, EU:C:2011:785, 25 punktas).

²² 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas (C-208/00, EU:C:2002:632).

²³ 2017 m. spalio 25 d. Sprendimas *Polbud – Wykonawstwo* (C-106/16, EU:C:2017:804, 33 punktas).

²⁴ Žr. generalinio advokato G. Hogan išvadą byloje *VAS Shipping* (C-71/20, EU:C:2021:474, 63 punktas).

²⁵ Šiuo klausimu žr. 2021 m. vasario 25 d. Sprendimą *Novo Banco* (C-712/19, EU:C:2021:137, 21 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

²⁶ Generalinio advokato M. Bobek išvadoje byloje *Hornbach-Baumarkt* (C-382/16, EU:C:2017:974, 29 punktas) paaiškinta, kad „pagal diskriminacija grindžiamą požiūrį, kad nacionalinė priemonė būtų pripažinta prieštaraujanti įsisteigimo laisvei, panašios situacijos turi būti vertinamos skirtingai įsisteigimo laisve besinaudojančių įmonių nenaudai“.

²⁷ 1995 m. lapkričio 30 d. Sprendimas *Gebhard* (C-55/94, EU:C:1995:411, 37 punktas). Taip pat žr. 2010 m. sausio 21 d. Sprendimą *SGI* (C-311/08, EU:C:2010:26, 56 punktas). Naujausioje jurisprudencijoje Teisingumo Teismo vartojama formuluotė apima priemones, dėl kurių naudotis įsisteigimo laisve draudžiama, sunku ar ne taip patrauklu (2019 m. vasario 27 d. Sprendimo *Associação Peço a Palavra ir kt.*, C-563/17, EU:C:2019:144, 54 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

2. Tikrosios buveinės teorija ir įsteigimo teorija

39. Kalbant apie bendrovės pripažinimą pagal tarptautinės privatinės teisės taisyklės, pažymėtina, kad iš esmės yra dvi skirtingos teorijos – tikrosios buveinės teorija²⁸ ir įsteigimo teorija²⁹. Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad SESV 54 straipsnyje nurodytų bendrovių ar firmų registruotos buveinės, centrinės administracijos ar pagrindinė verslo vieta gali padėti nustatyti sąsają su valstybės narės teisės sistema³⁰. Kitaip tariant, pagal šią nuostatą šie trys siejamieji veiksniai laikomi lygiaverčiais³¹. Vadinas, valstybės narės gali laisvai pasirinkti, kokį siejamąjį veiksnių taikyti ir kokios yra taikytinos kolizinės nuostatos. Taigi skirtingų valstybių narių požiūris ir nacionalinės tarptautinės privatinės teisės nuostatos gali labai skirtis³².

40. Taip pat atsižvelgdamas į tai, kad pagal SESV 54 straipsnį registruota buveinė, centrinė administracija ir pagrindinė verslo vieta laikomos lygiavertėmis, Teisingumo Teismas nusprendė: kadangi Sąjungos teisėje nėra vienodo įsteigimo laisve galinčių pasinaudoti bendrovių apibrėžimo, grindžiamo vienu siejamuoju veiksmu, lemiančiu bendrovei taikytiną nacionalinę teisę, valstybė narė turi teisę apibrėžti ir siejamąjį veiksnių, kurio reikalaujama, siekiant pripažinti, jog bendrovė įsteigta pagal šios valstybės narės teisę, o tuo remdamasi ji gali pasinaudoti įsteigimo laisve, ir tokiam statusui išsaugoti nustatytus reikalavimus³³.

41. Šiuo atveju pažymėtina, kad prejudicinis klausimas susijęs su bendrove, kuri *jau* yra įsteigta pagal valstybės narės teisę ir kuri priėmė valdymo ir veiklos organizavimo aktus, susijusius su kitoje valstybėje narėje esančiu turtu. Atrodo, kad tokia situacija iš esmės patenka į Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalies pirmo sakinio, kuriame nustatyta, kad kitoje valstybėje įsteigta bendrovei taikoma tos valstybės teisė, taikymo sritį. Vis dėlto Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalies antrame sakinyje išplėsta Italijos teisės taikymo sritis – ji apima ir bendrovę, kurios „administracijos buveinė“ arba „pagrindinis veiklos objektas“ yra Italijoje. Taigi šiuo sakiniu įtrauktos dvi papildomos kolizinės nuostatos, iš esmės grindžiamos tikrąja bendrovės buveine ir pagrindiniu tos bendrovės veiklos objektu. Vadinas, remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusio teismo paaiškinimu, nors atrodo, kad įsteigimo teorija yra bendroji taisyklė, Italijos teisė taikoma ir bendrovėms, kurių administracijos buveinė ir pagrindinis veiklos objektas yra šioje valstybėje.

42. Apibendrinant galima teigti, kad Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje taikomas įsteigimo kriterijus, taigi patvirtintas Liuksemburgo teisės taikymas nagrinėjamu atveju. Vis dėlto pagal šios nuostatos antrą sakinį Italijos valdžios institucijos ginčijamam įgaliojimų suteikimui taiko Italijos teisę. Kiek man žinoma, Teisingumo Teismas dar nėra priėmęs sprendimo byloje, kurioje būtų sprendžiamas klausimas dėl nacionalinės priemonės, kurioje nustatytas kumuliatyvus kelių kolizinių nuostatų taikymas, atitiktis Sąjungos teisei.

²⁸ Pagal tikrosios buveinės teoriją taikytiną teisę turėtų lemti valstybės, kurioje yra bendrovės centrinė administracija ir tikroji buveinė, teisė.

²⁹ Kita vertus, pagal įsteigimo teoriją taikoma valstybės, kurioje bendrovė buvo įsteigta, teisė.

³⁰ Šiuo klausimu žr. 2023 m. liepos 13 d. Sprendimą *Xella Magyarorszá*g (C-106/22, EU:C:2023:568, 45 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

³¹ 1988 m. rugsėjo 27 d. Sprendimas *Daily Mail ir General Trust* (81/87, EU:C:1988:456, 19–21 punktai) ir 2017 m. spalio 25 d. Sprendimas *Polbud – Wykonawstwo* (C-106/16, EU:C:2017:804, 34 punktą).

³² Žr. 18 išnašoje nurodytą 2016 m. tyrimą. Nacionalinės bendrovių teisės skirtumai aptarti Andenas, M., ir Wooldridge, F., *European Comparative Company Law*, Cambridge University Press, 2010.

³³ Šiuo klausimu žr. 2008 m. gruodžio 16 d. Sprendimą *Cartesio* (C-210/06, EU:C:2008:723, 109 ir 110 punktai).

43. Šiuo požiūriu, kaip jau minėta³⁴, nesant vienodų taisyklių Sąjungos lygmeniu, siejamieji veiksniai turi būti nustatyti savarankiškai nacionaliniu lygmeniu. Taigi *prima facie* gali atrodyti, kad įsisteigimo laisvei neturėtų prieštarauti nacionalinės teisės aktas, kuriame nustatytas kumuliatyvus kelių kolizinių nuostatų taikymas. Vis dėlto nagrinėjant aptariamą nacionalinės priemonės *poveikį* tampa aišku, kad ji trukdo naudotis SESV 49 straipsnyje įtvirtinta įsisteigimo laisve ir dėl jos šis naudojimas tampa mažiau patrauklus.

3. Apribojimu grindžiamas požiūris šioje byloje

44. Kadangi nagrinėjama atveju STE buvo įsteigta pagal Liuksemburgo teisę, o jos registruota buveinė buvo šioje valstybėje narėje, šios bendrovės valdymo ir veiklos organizavimo veiksmams taikoma Liuksemburgo teisė. Šiai situacijai *prima facie* taikoma Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje įtvirtinta kolizinė nuostata.

45. Vis dėlto pagal Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalies antrą sakinį, kuriame reikalaujama, kad Liuksemburge įsteigta bendrovė priimtų valdymo ir veiklos organizavimo priemones, atitinkančias Italijos teisę, ši bendrovė faktiškai įpareigota *kumuliatyviai* laikytis dviejų skirtingų valstybių bendrovių teisės. Iš esmės neįmanoma palyginti šios situacijos su sąlygomis, kurioms esant veikia Italijos bendrovės. Juk šioms bendrovėms jau taikoma Italijos teisė, o kadangi Italijos įstatymų leidėjo pasirinktas „pagrindinio veiklos objekto“ kriterijus iš esmės taikomas tik tarpvalstybinėms situacijoms, šioms bendrovėms jis nėra aktualus. Vadinasi, neįmanoma (arba bent jau būtų tautologiška) teigti, kad aptariama Italijos priemonė reiškia nevienodą požiūrį į atitinkamas užsienio bendroves ir kad šis skirtingas požiūris yra nepalankesnis užsienio bendrovėms, palyginti su vidaus bendrovėmis. Taigi manau, kad taikytiną bendrovių teisę reglamentuojančiose nuostatose nedaroma skirtumo pagal bendrovės buveinę arba „kilmę“ ir kad, kiek tai susiję su „pagrindinio veiklos objekto“ kriterijumi, negalima lyginti nacionalinių ir užsienio bendrovių. Darytina išvada, kad šiuo atveju į diskriminaciją grindžiamą požiūrį, mano nuomone, nereikia atsižvelgti.

46. Taigi kyla klausimas, ar Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalies antrame sakinyje nustatytos taisyklės taikymas trukdo naudotis įsisteigimo laisve arba naudojimasi ja daro mažiau patrauklų³⁵.

47. Mano nuomone, reikėtų atsakyti, kad taip yra. *Kumuliatyvus* kilmės valstybės narės bendrovių teisės ir Italijos teisės taikymas, kai antroji taikoma dėl to, kad bendrovės „pagrindinis veiklos objektas“ yra Italijoje, reiškia, kad bendrovės organams gali tekti kartu laikytis kilmės valstybės narės ir valstybės narės, kurioje yra „pagrindinis veiklos objektas“, teisės aktuose nustatytų reikalavimų. Teoriškai dėl tokios bendros dvigubos naštos kilmės valstybėje narėje (šiuo atveju – Liuksemburge) įsteigtai bendrovei gali būti mažiau patrauklu vykdyti veiklą, susijusią su Italijoje esančiu nekilnojamoju turtu, o tai trukdytų naudotis įsisteigimo laisve.

48. Vis dėlto šiuo atveju įsisteigimo laisve siekia remtis ne STE, t. y. ne įsisteigimo laisve pasinaudojusi bendrovė. Priešingai, šia laisve siekia remtis dvi STE perleisto turto perėmėjos – ST ir *Edil Work 2*. Taigi, atsižvelgdama į konkrečias bylos aplinkybes manau, kad dviejų valstybių narių bendrovių teisės aktų kumuliacinis taikymas sukuria teisinį nesaugumą bendrovės kontrahentei, siekiančiai remtis dviejų valstybių nacionaliniais įstatymais tam, kad jos direktorės suteikti įgaliojimai būtų pripažinti neteisėtais ir būtų apginti šios bendrovės interesai. Iš tiesų,

³⁴ Šios išvados 39 ir 40 punktai.

³⁵ Žr. šios išvados 38 punktą.

atsižvelgiant į teisinio saugumo principą³⁶, užmegzdama teisinius santykius, pavyzdžiui, sudarydama sutartį, šalis turi turėti galimybę sužinoti, kuri nacionalinė teisė taikoma konkrečiai bendrovei. Šiuo požiūriu Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalies antro sakinio taikymas nagrinėjamam įgaliojimui suteikimui, siekiant pripažinti neteisėtai du vēlesnius perleidimus, lemia teisinį nesaugumą perėmėjams, nes STE buvo teisėtai įsteigta pagal Liuksemburgo teisę ir tariamai laikėsi šios šalies bendrovių teisės. Iki STE pareikšto ieškinio, kuriame ji iš esmės remiasi Italijos teisės taikymu – nepaisydama to, kad buvo perkelta į Liuksemburgą ir pertvarkyta į Liuksemburgo bendrovę – nebuvo jokių duomenų, kad šiai bendrovei būtų taikoma ne tik Liuksemburgo teisė, bet ir Italijos bendrovių teisė, įskaitant joje numatytas apsaugos priemones. STE to reikalauja ir remiasi Italijos teisės taikymu atgaline data nagrinėjamam įgaliojimui suteikimui, todėl, kiek tai susiję su šiais perleidimais, perėmėjoms nebūtų užtikrintas teisinis saugumas.

49. Akivaizdu, kad toks palankiausias taikytinos teisės pasirinkimas ir dviejų valstybių nacionalinės teisės sutapimas gali lemti didelį neapibrėžtumą ir finansinę naštą bendrovės, kuri siekia remtis dviejų valstybių bendrovių teisės taikymu, kontrahentams. Jeigu asmuo, kuris naudojasi įsisteigimo laisve, galėtų atgaline data atšaukti teisinius santykius, susiklosčiusius naudojantis šia laisve, toks atšaukimas labai pakenktų įsisteigimo laisvės veiksmingumui.

50. Be to, atrodo, kad Italijos teisės taikymas atgaline data pagal bendrovių teisę priimtam aktui, kaip antai ginčijamam įgaliojimui suteikimui, yra nulemtas kito siejamojo veiksnio, t. y. daiktinių teisių į nekilnojamąjį turtą. Sąvokos „pagrindinis veiklos objektas“ išplėtimas siekiant, kad ji apimtų aktus, kurie yra ankstesni už aktus, susijusius su daiktinėmis teisėmis į nekilnojamąjį turtą, be jokio papildomo paaiškinimo, kodėl ir kaip tai daroma, gali pažeisti sutarties šalims taikomus teisinio aiškumo, taigi ir teisinio tikrumo, principus.

51. Galiausiai siekiant išsamumo reikėtų pridurti: kadangi SESV 49 straipsnis veikia tiesiogiai³⁷, pagrindinėje byloje lemiamą reikšmę turi tai, ar šioje nuostatoje įtvirtintos įsisteigimo laisvės materialusis turinys yra pakankamai platus, kad sutartis, taigi ir pagrindinėje byloje dalyvaujanti sutarties šalis, taip pat būtų saugoma pagal šią nuostatą. Šiuo klausimu manyčiau, kad SESV 49 straipsnyje numatytu draudimu riboti įsisteigimo laisvę gali remtis ne tik asmenys, kurie naudojasi įsisteigimo laisve, vykdydami veiklą kitoje valstybėje narėje, bet ir jų kontrahentai, ypač kai yra tarpvalstybinių elementų, kaip šiuo atveju, kai Liuksemburgo bendrovė STE suteikė įgaliojimus savo generaliniam įgaliotiniui, o šis savo ruožtu perleido pagrindinį bendrovės turtą Italijos bendrovei ST, ir kai šie sandoriai buvo užginčyti pagal Italijos teisę³⁸. Taigi materialinės teisės požiūriu minėtas draudimas apima ST (ir netiesiogiai – *Edil Work 2*) individualią teisę. Turėčiau pridurti, kad STE, naudodamasi įsisteigimo laisve, sukūrė situaciją, kuri pateko į šios

³⁶ Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad pagal teisinio saugumo principą, iš kurio kildinamas teisėtų lūkesčių apsaugos principas, reikalaujama, kad teisės aktai, kuriais privatiems asmenims sukeliama neigiamų padarinių, būtų aiškūs ir tikslūs, o jų taikymą teisės subjektai galėtų aiškiai numatyti (2013 m. gruodžio 12 d. Sprendimo *Test Claimants in the Franked Investment Income Group Litigation*, C-362/12, EU:C:2013:834, 44 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

³⁷ 2011 m. lapkričio 29 d. Sprendimas *National Grid Indus* (C-371/10, EU:C:2011:785, 42 punktas).

³⁸ Bet kuriuo atveju norėčiau pažymėti, kad, kaip priminė generalinė advokatė J. Kokott išvadoje byloje *Philips Electronics* (C-18/11, EU:C:2012:222, 83 punktas ir 52 išnašoje nurodyta jurisprudencija), Teisingumo Teismas, nagrinėdamas įvairias pagrindines laisves, ne kartą yra pabrėžęs, kad ir kiti nei tiesioginę teisę į pagrindinę laisvę turintys asmenys gali turėti iš jos naudos, jei kitaip pagrindinė laisvė negali būti visiškai veiksminga.

laisvės taikymo sritį. Vėlesniems sandoriams, pavyzdžiui, įgaliojimų suteikimui ir pilies perleidimui, buvo taikoma įsisteigimo laisvė. Taigi jeigu atsiranda trečiojo asmens sąsaja su situacija, sukurta naudojantis šia laisve, jis turėtų galėti remtis SESV 49 straipsniu³⁹.

52. Iš to išplaukia, kad Italijos teisės taikymas ginčijamam įgaliojimų suteikimui pagal Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalį, siejamą su Civilinio kodekso 2381 straipsnio 2 dalimi, mano nuomone, yra SESV 49 straipsniui prieštaraujantis naudojimosi įsisteigimo laisve apribojimas.

C. Pateisinimas

53. Įsisteigimo laisvę ribojančios nacionalinės priemonės gali būti pateisinamos ir galima įrodyti, kad jos pagrįstos. Teisingumo Teismas yra ne kartą nusprendęs, kad nediskriminacinės nacionalinės priemonės, kuriomis trukdoma naudotis įsisteigimo laisve arba dėl kurių naudojimas ja tampa mažiau patrauklus, gali būti pateisintos remiantis „bendrojo intereso“ tikslu⁴⁰. Tokios priemonės turi būti tinkamos užtikrinti, kad būtų pasiektas nustatytas tikslas, ir neviršyti to, kas būtina šiam tikslui pasiekti⁴¹.

54. Iš pradžių pažymėtina, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nenurodo priežasčių, kuriomis remiantis pateisinamas įsisteigimo laisvės apribojimas, kurį lemia Italijos teisės taikymas pagal kitos valstybės narės teisę teisėtai įsteigtos, tačiau Italijoje ekonominę veiklą vykdančios ir pagrindinį veiklos objektą turinčios bendrovės valdymo ir veiklos organizavimo veiksmams. Tokia informacija taip pat nėra aiški iš Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalies ar Civilinio kodekso 2381 straipsnio 2 dalies teksto.

55. Vis dėlto rašytinėse pastabose Italijos vyriausybė nurodo, kad dėl priežasčių, susijusių su akcininkų, kreditorių, darbuotojų ir trečiųjų šalių apsauga, ginčijamam įgaliojimų suteikimui turi būti taikoma Italijos teisė. Pažymėtina, kad per posėdį išdėstytuose argumentuose ši vyriausybė daugiausia dėmesio skyrė akcininkų apsaugai, o ne kitų trečiųjų šalių interesų apsaugai, apie kurią iš esmės nebuvo kalbama. Be to, Italijos vyriausybė tvirtina, kad Italijos teisę būtina taikyti, nes STE įsteigimas Liuksemburge neatitinka ekonominės veiklos vykdymo šioje valstybėje narėje, taigi yra piktnaudžiavimas. Ši vyriausybė nurodo, kad pagal Sąjungos teisę neleidžiama kurti visiškai dirbtinių bendrovių struktūrų, neatspindinčių ekonominės tikrovės. Atsižvelgdama į šiuos du pagrindinius argumentus išanalizuosiu akcininkų apsaugą ir tariamą piktnaudžiavimą.

1. Akcininkų apsauga

56. Pažymėtina, kad Teisingumo Teismas jau yra pripažinęs, jog tam tikromis aplinkybėmis ir tam tikromis sąlygomis galima remtis smulkiųjų akcininkų interesų apsauga siekiant pateisinti įsisteigimo laisvės apribojimus⁴². Teisingumo Teismas yra pripažinęs, kad reikia apsaugoti „smulkiuosius akcininkus“. Vis dėlto tam tikrais labai specifiniais atvejais, kai valstybė narė yra

³⁹ Pavyzdžiui, 2015 m. liepos 16 d. Sprendime *CHEZ Razpredelenie Bulgaria* (C-83/14, EU:C:2015:480, 59 punktas) Teisingumo Teismas pripažino, kad asmuo, kuris nėra diskriminuojamas, t. y. jo subjektinės teisės nepažeidžiamos, gali pareikšti ieškinį dėl diskriminacijos „kitų miesto rajono, kuriame [šis asmuo] vykdo savo veiklą“ gyventojų vardu. Taigi galima teigti, kad asmuo, tiesiogiai susijęs su nagrinėjama situacija, turėtų turėti galimybę ginti savo teises.

⁴⁰ Šiuo klausimu žr. 2021 m. vasario 3 d. Sprendimą *Fussl Modestraße Mayr* (C-555/19, EU:C:2021:89, 52 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

⁴¹ 2017 m. spalio 25 d. Sprendimas *Polbud – Wykonawstwo* (C-106/16, EU:C:2017:804, 52 punktas).

⁴² Šiuo klausimu žr. 2002 m. lapkričio 5 d. Sprendimą *Überseering* (C-208/00, EU:C:2002:632, 92 punktas) ir 2017 m. spalio 25 d. Sprendimą *Polbud – Wykonawstwo* (C-106/16, EU:C:2017:804, 54 punktas).

nustačiusi apribojimus, kuriais siekiama apsaugoti *visus* akcininkus, nepaisant jų dalyvavimo bendrovėje, neatmetu galimybės, kad akcininkų (apskritai) apsaugos tikslas gali būti toks pateisinimas⁴³.

57. Vis dėlto Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalyje nenurodyta jokių bendrojo intereso pagrindų, kuriais remdamasis Italijos įstatymų leidėjas priėmė šią nuostatą. Dėl to sunku nustatyti tikslus, kurių šia priemone siekiama, taigi ir nustatyti, ar ja iš tikrųjų siekiama šio tikslo. Visų pirma *prima facie* atrodo, kad Italijos teisės nuostatomis, konkrečiai – Civilinio kodekso 2381 straipsnio 2 dalimi, pagal kurią draudžiama suteikti įgaliojimus trečiajam asmeniui, kuris nėra bendrovės valdybos narys, siekiama apsaugoti šių narių interesus ir direktoriams suteiktus išimtinis valdymo įgaliojimus, taigi joje reglamentuojami tik valdybos narių ir direktorių santykiai. Dėl šios priežasties neaišku, ar nagrinėjama priemonė buvo priimta siekiant užtikrinti akcininkų apsaugą. Vis dėlto tokį vertinimą turi atlikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

58. Darydama prielaidą, kad siekiamas viešasis interesas iš tiesų yra akcininkų apsauga, turėčiau pažymėti, kad taikant Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalies antrą sakinį, siejamą su Civilinio kodekso 2381 straipsnio 2 dalimi, gali būti viršyta tai, kas būtina šiam interesui apsaugoti. Taip yra todėl, kad, kaip matyti iš nagrinėjamos bylos, tai reiškia, jog Italijos teisė taikoma bendrovės, kuri buvo teisėtai įsteigta pagal kitos valstybės narės teisę, bet vykdo ekonominę veiklą Italijoje, valdymo ir veiklos organizavimo aktui, nepaisant to, ar akcininkų interesai jau saugomi pagal šios valstybės narės bendrovių teisę. Kitaip tariant, Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalies antras sakinys vienodai taikomas *visoms* bendrovėms, esančioms *visose* valstybėse narėse, ir *visiems* veiksmams, neatsižvelgiant į tai, ar akcininkų interesai *jau* yra pakankamai apsaugoti kitoje valstybėje narėje kitomis mažiau ribojančiomis priemonėmis, pavyzdžiui, reikalavimu, kad valdybos nariams būtų pranešta apie bendrovės nekilnojamojo turto pardavimą, ir galimybe tai valdybai atšaukti šį pardavimą.

59. Šiomis aplinkybėmis abejoju, ar dėl šių Italijos teisės nuostatų taikymo atsiradęs apribojimas atitinka proporcingumo principą. Pirma, Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalies antras sakinys viršija tai, kas būtina, nes jis vienodai taikomas visiems bendrojo įgaliojimo, suteikto bendrovės atžvilgiu trečiajam asmeniui, atvejams. Antra, yra alternatyvių mažiau varžančių priemonių, pavyzdžiui, patikrinimas, ar į saugomus interesus jau buvo pakankamai atsižvelgta valstybės, kurioje bendrovė įsteigta, teisės aktuose – taip gali būti pagrindinėje byloje nagrinėjamu atveju, ypač todėl, kad bendrovės dalyviai žinojo arba galėjo žinoti apie įgaliojimų suteikimą ir vėliau buvusius aptariamus veiksmus.

2. *Piktnaudžiavimas*

60. Pirmiausia reikia pažymėti, kad pagal jurisprudenciją faktas, kad asmuo nusprendžia įsteigti bendrovę valstybėje narėje, kurios bendrovių teisė jam atrodo mažiausiai suvaržanti arba tinkamiausia jo ekonominiams tikslams, ir dėl to vykdyti savo ekonominę veiklą kitoje valstybėje narėje, laikomas teisėtu naudojimusi įsisteigimo laisve⁴⁴. Anot Teisingumo Teismo, tai, kad registruota buveinė ar faktinė bendrovės buveinė buvo įsteigta pagal valstybės narės teisės aktus, turint tikslą pasinaudoti palankesniais teisės aktais, savaime nėra piktnaudžiavimas⁴⁵. Vis dėlto įsisteigimo teisė nereiškia, kad valstybėms narėms draudžiama atsargiai vertinti fiktyvias arba

⁴³ Ketinimas apsaugoti smulkiuosius akcininkus paprastai susijęs su bendrovių vidaus ginčų, kaip antai akcininkų, akcininkų ir bendrovės vadovų arba bendrovės ir jos vadovų ginčų, sprendimo klausimu (žr. generalinio advokato M. Wathelet išvados byloje *Dédouchir kt.*, C-560/16, EU:C:2017:872, 21 punktą). Vis dėlto tokia apsauga gali būti reikalinga visiems akcininkams.

⁴⁴ 1999 m. kovo 9 d. Sprendimas *Centros* (C-212/97, EU:C:1999:126, 27 punktą).

⁴⁵ Ten pat. Taip pat žr. 2003 m. rugsėjo 30 d. Sprendimą *Inspire Art* (C-167/01, EU:C:2003:512, 96 punktą).

priedangos bendrovės⁴⁶. Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad valstybės narės gali imtis visų tinkamų priemonių sukčiavimui išvengti ar už jį bausti ir tuo remiantis gali būti pateisinamas apribojimas⁴⁷. Visų pirma valstybės narės gali imtis priemonių, kad užkirstų kelią „dirbtiniams, neturintiems ekonominio pagrindo dariniams“, kuriais siekiama išvengti nacionalinės teisės aktų taikymo⁴⁸. Naujausiame Sprendime *Polbud – Wykonawstwo*⁴⁹ Teisingumo Teismas priminė savo suformuotą jurisprudenciją, pagal kurią negalima taikyti bendros sukčiavimo arba piktnaudžiavimo prezumpcijos⁵⁰.

61. Šiuo atveju bendras Italijos teisės taikymas, kaip kovos su piktnaudžiavimu priemonė, visų kitų valstybių narių visų bendrovių visiems bendrovių teisės aktams, kai bendrovės „pagrindinis veiklos objektas“ yra Italijoje, reiškia bendros sukčiavimo arba piktnaudžiavimo prezumpcijos nustatymą. Tam, kad aptariama priemonė būtų proporcinga, joje turėtų būti išsamiai apibrėžtas veiksmų, kurie gali būti laikomi sukčiavimu, pobūdis ir bendrovių, kurioms ji konkrečiai skirta, pobūdis. Be to, toks apribojimas turėtų būti pagrįstas patikimais duomenimis ir tinkamai paašškintas. Taigi siūlau Teisingumo Teismui nuspręsti, kad dėl labai bendros Įstatymo Nr. 218/1995 25 straipsnio 1 dalies formuluotės, kurioje neatskirtos įvairios konkrečios galimos situacijos, veikia darytina išvada, kad ši nuostata neatitinka proporcingumo principo.

62. Be to, norėčiau priminti, kad pagal suformuotą jurisprudenciją valstybė narė gali imtis priemonių, kad užkirstų kelią tam tikrų jos nacionalinių subjektų mėginimams naudojantis Sutarties teikiamomis galimybėmis išvengti jos nacionalinės teisės aktų taikymo⁵¹. Vis dėlto pagrindinėje byloje nagrinėjamu atveju atrodo, kad galimas STE elgesio vertinimas kaip „piktnaudžiavimo“ neturi reikšmės atsakant į pateiktą klausimą, nes atrodo, kad Italija sutiko, kad STE būtų įregistruota Liuksemburge.

63. Atsižvelgdama į Teisingumo Teismo turimą informaciją manau, kad tariamas įsisteigimo laisvės apribojimas, atsirandantis taikant Italijos teisę užsienio bendrovėms, kurių „pagrindinis veiklos objektas“ yra Italijoje, būtų nepateisinamas. Taigi į pateiktą prejudicinį klausimą reikia atsakyti teigiamai.

IV. Išvada

64. Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis Teismas, Italija) pateiktą prejudicinį klausimą:

SESV 49 straipsnyje įtvirtinta įsisteigimo laisvė turi būti aiškinama taip, kad jai prieštarauja valstybės narės teisės aktai, kuriuose nustatyta, kad pagal kitos valstybės narės teisę įsteigtos bendrovės valdymo ir veiklos organizavimo aktui, kaip antai įgaliojimų suteikimui, atgaline data

⁴⁶ Žr. generalinio advokato M. Poiarės Maduro išvadą byloje *Cartesio* (C-210/06, EU:C:2008:294, 29 punktą), kurioje daroma nuoroda į 2006 m. rugsėjo 12 d. Sprendimą *Cadbury Schweppes ir Cadbury Schweppes Overseas* (C-196/04, EU:C:2006:544, 68 punktą).

⁴⁷ Šiuo klausimu žr. 2017 m. spalio 25 d. Sprendimą *Polbud – Wykonawstwo* (C-106/16, EU:C:2017:804, 61 punktą).

⁴⁸ Šiuo klausimu žr. 2006 m. rugsėjo 12 d. Sprendimą *Cadbury Schweppes ir Cadbury Schweppes Overseas* (C-196/04, EU:C:2006:544, 51–55 punktai).

⁴⁹ 2017 m. spalio 25 d. sprendimas (C-106/16, EU:C:2017:804, 63 ir 64 punktai).

⁵⁰ Teisingumo Teismas rėmėsi ankstesne jurisprudencija, pagal kurią vien tuo, kad bendrovė perkelia savo valdymo organus į kitą valstybę narę, negalima pagrįsti bendros sukčiavimo mokesčių srityje prezumpcijos ir dėl to pateisinti priemonės, keliančios grėsmę naudojimuisi pagrindine Sutarties garantuojama laisve (šiuo klausimu žr. 2000 m. rugsėjo 26 d. Sprendimo *Komisija / Belgija*, C-478/98, EU:C:2000:497, 45 punktą; 2004 m. kovo 4 d. Sprendimo *Komisija / Prancūzija*, C-334/02, EU:C:2004:129, 27 punktą ir 2006 m. rugsėjo 12 d. Sprendimo *Cadbury Schweppes ir Cadbury Schweppes Overseas*, C-196/04, EU:C:2006:544, 50 punktą).

⁵¹ Šiuo klausimu žr. 2017 m. spalio 25 d. Sprendimą *Polbud – Wykonawstwo* (C-106/16, EU:C:2017:804, 39 punktą).

taikoma pirmosios valstybės narės nacionalinė teisė, nes šios bendrovės pagrindinis veiklos objektas yra pirmosios valstybės narės teritorijoje, kai siekiama pripažinti negaliojančiais po šio akto sudarytus nekilnojamojo turto perleidimo sandorius.